

Aan: mw. mr. A. Broekers-Knol, staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Betreft: Coronamaatregelen en de asielprocedure

Amsterdam, 1 april 2020

Geachte staatssecretaris,

In het antwoord van uw departement, d.d. 27 maart, op mijn brief aan u van 17 maart jl., wordt verwezen naar uw Kamerbrief van 20 maart.

Naar aanleiding daarvan, en van de ontwikkelingen sindsdien, wil ik hierbij een aantal aanvullende kwesties aan u voorleggen.

Toegang tot de asielprocedure en opvang

Wij maken ons zorgen over het feit dat asielaanvragen niet in behandeling worden genomen. Dit is in strijd met (Europese) wetgeving en het maakt dat de asielzoekers die het betreft in een kwetsbaardere positie verkeren. Zij hebben geen rechtmatig verblijf, geen recht op een zorgverzekering en geen recht op opvang in een reguliere COA-voorziening (AZC).

De reden voor deze ingrijpende maatregel is onduidelijk. Op 18 maart hebt u in uw brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat nieuw aangekomen asielzoekers worden geregistreerd, waarbij zij onder meer worden gefouilleerd, hun vingerafdrukken worden afgenomen en hun documenten worden ingenomen. Met uitzondering van het laten ondertekenen van een formeel asielverzoek, is er niet méér nodig voor het formeel in behandeling nemen van de asielaanvraag. De verdere behandeling van die aanvraag kan vervolgens worden opgeschort – hetgeen overigens geen groot verschil is met de inmiddels al enige jaren gangbare praktijk.

Door de formele handeling van het laten ondertekenen van een asielverzoekformulier houdt Nederland zich niet alleen aan de wet, maar krijgen asielzoekers de rechten die hen volgens die wet toekomen.

Momenteel is er weliswaar sprake van opvang, maar dat betreft een sobere noodvoorziening waarbij de bewegingsvrijheid van de bewoners bovendien ernstig is beperkt. Het is onduidelijk waarom asielzoekers, na een eventuele quarantaineperiode,¹ niet zouden kunnen doorstromen naar de reguliere opvang waar zij op grond van de wet recht op hebben. Ook is onduidelijk wat de

¹ In de noodopvang te Zoutkamp lijkt overigens geen sprake te zijn van quarantaine, nu er elke dag nieuwe mensen aankomen die niet worden gescheiden van andere bewoners.

rechtsgrond is van de vrijheidsbeperking of zelfs -beneming waaraan deze groep wordt onderworpen.

Ons bereiken signalen dat ook asielzoekers die al langer in Nederland zijn en die willen terugkeren in de opvang (bijvoorbeeld asielzoekers onder de Dublinverordening die niet kunnen vertrekken en die zijn ontslagen uit bewaring), ook niet meer in de reguliere opvang terecht kunnen. De reden daarvan is ons niet duidelijk, nu het hier geen nieuw aangekomen personen betreft. Daarnaast hebben wij ook vernomen dat niet iedereen die daarop aanspraak maakt zelfs maar opvang krijgt in de noodopvanglocatie. Ik verwijs naar de bijgaande uitspraak: pas na tussenkomst van de Voorzieningenrechter is opvang verleend aan iemand die daar recht op heeft.

Er is voorts onvoldoende zicht op hoeveel personen zijn weggestuurd zonder toegang tot de opvang.

Gezien het voorgaande heb ik de volgende vragen aan u:

1. Is het juist, dat de IND momenteel geen asielaanvragen in behandeling neemt, anders dat op het AC Schiphol? Zo ja, wat is hiervan de reden, nu het registreren van een asielaanvraag geen aanvullend contactmoment behelst? Is uw handelwijze volgens u in overeenstemming met (Europese) wet- en regelgeving?
2. Wat is de reden, medisch of anderszins, om asielzoekers niet, na een eventuele quarantaineperiode, op te nemen in de reguliere opvang? Is uw handelwijze volgens u in overeenstemming met (Europese) wet- en regelgeving?
3. Wat is de rechtsgrond van de vrijheidsontneming, dan wel -beperking, van asielzoekers in de noodopvangvoorziening?
4. Is het juist dat ook langer in Nederland verblijvende en bij de IND bekende vreemdelingen de toegang tot COA-voorzieningen wordt geweigerd? Zo ja, waarop is die maatregel gebaseerd?
5. Hoe kunt u verzekeren dat iedereen die daar recht op heeft toegang heeft tot de betreffende (nood-)opvangvoorziening?

Situatie op AC Schiphol

Aan de buitengrens op Schiphol worden nog wel asielaanvragen in behandeling genomen, waarbij de betrokken asielzoekers in bewaring worden gesteld. In uw brief van 20 maart geeft u in dit verband aan dat het "in de strijd tegen de verspreiding van het virus ook van belang dat de buitengrenzen goed in de gaten worden gehouden".

Wij onderschrijven die doelstelling, al roept het de vraag op waarom reguliere reizigers zonder enige controle mogen doorlopen terwijl asielzoekers in bewaring worden gesteld. We wijzen er op dat personen die asiel aanvragen niet méér risico lopen drager te zijn van het virus dan anderen en die, anders dan de personen die in Ter Apel asiel aanvragen, doorgaans niet door gebieden zijn gereisd met een hoog besmettingsrisico.

Niettemin, staande het voorgaande, is het in bewaring bij elkaar plaatsen van een groep onbekenden evident risicoverhogend. Als het virus eenmaal uitbreekt in het detentiecentrum, dan is het besmettingsrisico hoog. Asielzoekers, maar ook personeel van de IND, Dienst Justitiële Inrichtingen

(DJI), advocaten, etc., worden daardoor onnodig aan een verhoogd risico op besmetting blootgesteld.

Dit risico geldt te meer nu u nota bene hebt aangekondigd dat de bewaring standaard met twee weken wordt verlengd. Wij zien niet in hoe dat gezondheidsrisico's beperkt, nu het geen quarantaine betreft – er komen iedere dag nieuwe asielzoekers aan en de asielzoekers onderhouden contacten met wisselende personen, bewaking van DJI, tolken, advocaten, IND medewerkers en artsen.

Nu asielprocedures hier dus doorgang vinden, dient er aandacht te zijn voor de arbeidsomstandigheden, teneinde elk risico op besmetting te minimaliseren. Dat geldt voor bewakingspersoneel en medewerkers van de IND; ik vraag hier met name aandacht voor de asieladvocaten en hun cliënten.

Advocaten moeten hun cliënten ophalen, door diverse sluisen loodsen en hen vervolgens in een werkkamer langdurig spreken. Er zijn momenteel geen voorzieningen getroffen om het risico op overdracht hierbij te beperken, en het is advocaten zelfs uitdrukkelijk verboden om in het detentiecentrum een mondkapje en/of handschoenen te dragen, omdat dit voor onrust zou zorgen.

Dit leidt tot de volgende vragen:

6. Wat is de reden, medisch of anderszins, om de grensdetentie standaard te verlengen met twee weken, nu er geen sprake is van quarantaine? Is hierover overleg geweest met het RIVM of andere deskundigen? En zo ja, wat is hieromtrent geadviseerd? Wat maakt, dat deze groep een groter risico in zich draagt dan degenen die zich in Ter Apel melden? Waarom kunnen asielzoekers aan de buitengrens niet worden geplaatst in een (nood-)opvanglocatie? Heeft het RIVM of een andere deskundige onderzocht of het detineren van asielzoekers het risico op besmetting verhoogt?

7. Welke maatregelen neemt u om veiligheid van iedereen die betrokken is bij de behandeling van de asielaanvraag op Schiphol zoveel mogelijk te garanderen? Bent u bereid om de arbeidsomstandigheden ter plaatse te laten keuren door een daartoe bevoegde dienst, en om advocaten toe te staan zichzelf en anderen te beschermen met daartoe geschikte middelen?

Termijnen en werkprocessen

Gelet op de geldende richtlijnen van de RIVM is direct contact tussen advocaten en hun cliënten zo goed als onmogelijk. Dit is maar ten dele te ondervangen door telefonisch of elektronisch contact, vanwege des taal- en cultuurbarrières en het ontbreken van deugdelijke voorzieningen (telefoonbereik op AZC's is vaak slecht, internetverbindingen vaak beperkt en er zijn onvoldoende ruimtes om rustig te kunnen spreken, aangezien asielzoekers hun kamer vaak moeten delen met anderen).

Advocaten die geen gelegenheid hebben om rapporten, voornemens en beslissingen goed met hun cliënten te bespreken kunnen daarop dientengevolge niet goed en volledig reageren binnen de gestelde termijnen. Het is voorts gebleken dat de verschillende IND vestigingen of medewerkers verschillend reageren op verzoeken om uitstel en daarvoor ook verschillende termijnen hanteren.

Nu u hebt aangegeven dat de coronavirus-maatregelen betekenen dat er voor wat betreft de IND sprake is van een overmachtssituatie zodat het overschrijden van termijnen niet kan worden aangerekend, is het logisch dat voor de vreemdeling en zijn advocaat hetzelfde geldt.

Daarnaast geldt dat communicatie met de IND vaak nog per post of fax geschiedt. Beide vormen zijn onhandig voor thuiswerkers.

In dit verband heb ik de volgende vragen aan u:

8. Bent u bereid om termijnen te verlengen zodat deze niet als gevolg van de coronavirus-maatregelen worden overschreden, dan wel om termijnoverschrijdingen in die zin niet tegen te werpen?

9. Welke maatregelen neemt u om de werkprocessen en communicatie te vergemakkelijken, bijvoorbeeld door het openstellen van emailadressen naast faxnummers?

Financiële gevolgen asieladvocatuur

Net als vele andere groepen in de Nederlandse samenleving, wordt de asieladvocatuur financieel hard geraakt door de huidige crisis. Immers, er worden geen aanvragen in behandeling genomen en de werkzaamheden op de aanmeldcentra liggen stil. Daarbij wordt benadrukt dat velen in de beroepsgroep al op de laatste benen liepen door de al jarenlang achterblijvende financiering van de sociale advocatuur.

Een goed functionerende asieladvocatuur is vitaal voor een vlotte en rechtvaardige asielprocedure. Wij vrezen voor het voortbestaan van de beroepsgroep. Het voornemen van dit kabinet, om de rechtsbijstand aan asielzoekers drastisch in te perken, zal daarbij weleens de doorslag kunnen geven.

Het kabinet heeft inmiddels vele maatregelen aangekondigd om diverse groepen in de samenleving financieel te ondersteunen. De VAJN vraagt hierbij specifiek aandacht voor de asieladvocatuur. Graag vernemen wij van u omtrent het volgende:

10. Deelt u de mening dat een goed functionerende asieladvocatuur vitaal is voor een vlotte en rechtvaardige asielprocedure?

11. Erkent u dat de asieladvocatuur financieel wordt geraakt door deze crisis, en bent u bereid om die financiële gevolgen (in zekere mate) te compenseren?

12. Bent u in het licht hiervan bereid om (voorlopig) af te zien van de voorgenomen maatregel ter beperking van de rechtsbijstand aan asielzoekers?

Achterstanden wegwerken en overleg

Met begrip voor de uitdagingen die de corona-crisis met zich meebrengt, hechten wij eraan u te herinneren aan het feit dat er in het asielproces al grote achterstanden waren opgelopen. Eerder hebt u aangekondigd met buitengewone maatregelen te zullen komen om de achterstanden weg te werken.

Daarbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het, zonder nadere procedure, inwilligen van de asielverzoeken van personen van Syrische of Jemenitische nationaliteit. Het inwilligingspercentage voor asielzoekers uit deze landen is al erg hoog. Er zijn ook nog erg veel personen uit deze landen die al erg lang wachten op een besluit. De meesten van hen hebben al een aanmeldgehoor afgelegd, op grond waarvan de verantwoordelijkheid van Nederland is komen vast te staan. Hun identiteit en

nationaliteit is vaak met authentieke documenten onderbouwd. Bij de verlenging (na 5 (of 3) jaar verblijfsrecht) kan vervolgens meer intensief worden beoordeeld of deze personen (nog steeds) recht op bescherming hebben.

Ook zou kunnen worden gedacht aan een tijdelijk andere wijze van horen, waarbij fysiek contact zoveel mogelijk wordt vermeden.

De leden van de VAJN hebben genoeg ideeën en wij zouden daarover graag met u / uw departement overleggen.

Tot slot leg ik u daarom het volgende voor:

13. Bent u bereid om, ter bestrijding van de achterstanden in het asielproces en het voorkomen van grotere achterstanden, de asielaanvragen van verzoekers uit landen met een zeer hoog inwilligingspercentage, zonder nadere procedure in te willigen?

14. Bent u bereid om met de VAJN in overleg te treden over manieren om de gevolgen van de noodzakelijke coronavirus-maatregelen zoveel mogelijk te verzachten voor asielzoekers en asieladvocatuur?

Hoogachtend, namens het bestuur van de VAJN,

Wil Eikelboom

Bijlage: uitspraak voorzieningenrechter van 27 maart 2020, AWB 20/2464